

Et blikk utenfra

Program
Kulturforskning – KULFO

Forskningsrådet

Et blikk utenfra

Program for kulturforskning

Cathrine Holst

© **Norges forskningsråd 2008**

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag: Design et cetera
Foto/ill. omslagsside: Shutterstock
Trykk: Norges forskningsråd
Opplag: 125

Oslo, november 2008
ISBN 978-82-12-02597-4 (trykksak)
ISBN 978-82-12-02598-1 (pdf)

Utgivers forord

I tillegg til en vanlig sluttrapport i egen regi ønsket styret for Program for kulturforskning (KULFO) å få et kritisk blikk utenfra på programmets virksomhet og resultater. Dette skulle ikke være en ekstern evaluering av kvaliteten på forskningen finansiert av KULFO, men heller et skråblikk på programmets målsetninger og virksomheten det har stimulert til. Målet var at et slikt blikk utenfra ville kunne få fram spørsmål og bringe inn perspektiver som kunne skape diskusjon om norsk kulturforsknings utfordringer og muligheter.

Seinhøstes 2007 ble forskeren Cathrine Holst ved Arena og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, engasjert til dette arbeidet. Oppdraget var stipulert til et månedsverk, men omfanget ble atskillig større. Rapporten reiser mange viktige spørsmål og bringer inn perspektiver til flere diskusjoner om og innenfor humaniora og kulturforskning. Vi takker Cathrine Holst for vel utført arbeid.

Oslo, oktober 2008
Erling Sandmo
programstyreleder

Et blikk utenfra

Program for kulturforskning

1.1 Oppdraget.....	1
1.2 Et blikk – hvor fra?	1
1.3 En lesestudie.....	3
1.4 Videre gang.....	4
2.1 Hva ble bestilt?	4
2.2 Ny bestilling?	6
3.1 Levert som bestilt?	9
3.2 Hva falt utenfor?	14
3.3 Hva burde det vært mer av?	16
Kultursektorforskning, samfunnsvitenskap og samfunnsrelevans.....	16
Kritisk kulturforskning	19
Forklarende kulturforskning.....	21
Dristig teoretisering.....	23
Dokumenter	25
Utvalgte vitenskapelige publikasjoner fra prosjektene finansiert under KULFO	26

Et blikk utenfra¹

1.1 Oppdraget

Fra første stund var det klart at dette ikke skulle være noen evaluering av kvaliteten på norsk kulturforskning. Dette ble understreket i oppdraget jeg fikk.² Poenget var ikke:

[...] å foreta en evaluering av kvaliteten på forskningen finansiert av KULFO, men [...] å kaste et skråblikk på programmets målsetninger og virksomheten det har stimulert til.

Dette skulle innebære:

[...] å reise spørsmål og bringe inn perspektiver som kan skape diskusjon blant interesserte i og utenfor sentrale forskningsmiljøer om norsk kulturforskning utfordringer og muligheter.

To forhold skulle etter planen særlig belyses: ”Forholdet mellom den forskningen KULFO ønsket å stimulere til og den forskningen programmet faktisk har stimulert til” – og mellom ”mulighetsrommet for kulturforskningen og KULFO-forskningen”. Hva slags forskning ble bestilt? Hva slags forskning ble resultatet? Hva slags forskning ble lagt til siden? Og hva slags kulturforskning burde KULFO i større grad ha stimulert til? Hva er interessant kulturforskning? Dette er spørsmålene jeg vil forsøke å si noe om i det følgende.

1.2 Et blikk – hvor fra?

Inntil nylig var jeg tilknyttet et fagmiljø der de fleste er vitenskapsfilosofer. For tiden er jeg dels tilknyttet et miljø bestående av sosiologer, dels et miljø bestående av EU-forskere, i hovedsak statsvitere. Når man studerer vitenskap eller EU – som jeg har gjort, eller gjør – studerer man også kultur. Dette er et generelt poeng: Enhver samfunnsforsker eller filosof studerer *også* kultur, uansett hva han eller hun nå ellers måtte studere. Dette trenger vel kulturforskninginteresserte knapt å minnes om. Dette faktum, at man studerer kultur, gjør en imidlertid ikke til kulturforsker. Kulturforskere kan studere alt mulig, for eksempel utviklingstrekk i EU, men de gjør det ”med et kulturanalytisk perspektiv”, for å sitere fra

¹ Takk til KULFOs programstyre for tilliten. Styret skal også ha takk for nyttige kommentarer til en tidligere versjon av denne teksten. Oppfølgingen fra styreleder Erling Sandmo og programkoordinator Tor Lunde Larsen har vært upåklagelig. Takk til sistnevnte for rask ekspedering av forespørsler underveis. Takk til førstnevnte for oppklarende faglig samtale, om historisering som forklaring og annet. Takk til begge for gode råd vedrørende utformingen av dette prosjektet. Ansvar for hvordan denne rapporten til slutt har blitt seende ut, hviler på meg alene.

² Oppdragsgiver var Program for kulturforskning 2003-2007 (KULFO) under Norges forskningsråd (NFR).

KULFOs programplan. Det er om man anlegger et kulturalanalytisk perspektiv eller ei som er avgjørende, ikke om kultur på en eller annen måte inngår i studieobjektet.

Men hva vil det egentlig si å anlegge et kulturalanalytisk perspektiv? Helt allment dreier det seg om, etter hva jeg forstår, å i en eller annen forstand ha kultur som fortolknings- og/eller forklaringsramme. Å anlegge et kulturalanalytisk perspektiv betyr å fortolke og/eller forklare noe med henvisning til kultur; å se tingene man studerer ”i forhold til deres kulturelle og samfunnsmessige kontekster”, som det heter i programplanen til det nye kulturforskningsprogrammet Kulturell verdsetting (KULVER).³ I løpet av de siste månedene har jeg lest en god del forskning signert norske kulturforskere. Jeg føler jeg etter hvert har fått noe større innsikt i hva det å anlegge et kulturalanalytisk perspektiv mer konkret kan dreie seg om. Og en ting er sikkert: Det som gjelder innenfor kulturforskningen er noe annet, til dels noe helt annet, enn hva som gjelder der jeg kommer fra.⁴ Spørsmålene er andre, problemene er andre, perspektivene, fremgangsmåtene, tatt-for-gitthetene; jeg har stadig blitt slått av hvor annerledes mye er. Hvis *dette* er kulturforskning, har jeg tenkt, er jeg ingen kulturforsker.

Mitt blikk på norsk kulturforskning er således et blikk utenfra. Jeg innbiller meg likevel at jeg i hovedsak har fattet meningsinnholdet i forskningen jeg har lest, i det minste overfladisk sett. Jeg måtte sjelden legge tekster fra meg fordi de var for ”vanskelige” eller lignende. En annen sak er hvor dyp forståelse jeg som outsider har fått av alt jeg har lest.

Hva jeg så videre har gjort, er å diskutere forhold jeg har funnet påfallende eller problematiske. Hva jeg skriver, vil opplagt være preget av hvor jeg kommer fra. Dette trenger jeg vel heller ikke å fortelle kulturforskningsinteresserte: ens forskning, og hva en finner og ikke finner ”påfallende” og ”problematisk”, vil naturligvis, mer eller mindre subtilt, påvirkes av mye forskjellig, blant annet av ens faglige horisont og kulturelle referanseramme. Det hadde sikkert vært mulig å granske teksten jeg har skrevet her fra kulturalanalytisk perspektiv.

Det følgende representerer imidlertid også et ærlig forsøk fra min side på å hevde og godtgjøre en del synspunkter jeg har. Det er også slik jeg har tenkt på KULFO-publikasjonene jeg har lest, som seriøst argumenterende tekster. Jeg har forsøkt å forholde meg tilsvarende

³ KULVER skal virke i perioden 2008-2012.

⁴ Også sosiologer, statsvitere og filosofer kan naturligvis bedrive kulturforskning i betydningen forskning fra et kulturalanalytisk perspektiv; KULFO finansierer en rekke samfunnsvitenskapelige prosjekter. Poenget mitt er at jeg og de jeg samarbeider nært med faglig, ikke kan sies å være kulturforskere i denne betydning.

seriøst til påstandene de fremsetter – og argumentasjonen bak. Hva påstås? Hvilke er argumentene? Er det som står holdbart? Som jeg kommer tilbake til, mener jeg det hadde vært en fordel om også kulturforskningen mer konsekvent hadde tilnærmet seg tekstene den analyserer også med slike spørsmål, i tillegg til hva den ellers måtte ha av spørsmål.

For det analytiske siktemålet kan naturligvis være videre. Selv kunne jeg for eksempel ha satt meg fore å identifisere ulike diskurser⁵ eller lignende innenfor norsk kulturforskning, slik KULFO-forskere har identifisert ulike diskurser og endringer i diskursive konstellasjoner innenfor for eksempel medisin, jus, og økonomi. For også kulturalanalytiske tekster bør jo kunne leses fra et kulturalanalytisk perspektiv. Det får imidlertid andre gjøre en annen gang. Jeg har ikke studert kulturforskningen på en måte som gjør meg spesielt godt i stand til å kulturforstå og/eller forklare hva som skjer der.

1.3 En lesestudie

Månedsverket jeg har hatt til rådighet har jeg brukt til å lese og analysere relevante forskningspolitiske dokumenter,⁶ samt utvalgte deler av KULFO-forskningen.⁷ Prosjektlederne ble høsten 2007 bedt om å melde inn noen publikasjoner som kunne sies å være representative for prosjektet som helhet. Tilbakemeldingene på dette, dannet utgangspunkt for utvalget mitt. De fleste av prosjektledere meldte inn, men ikke alle.⁸ Andre meldte inn publikasjoner som jeg ikke har fått fatt i.⁹ I slike tilfeller har jeg forsøkt å orientere meg så godt jeg kan om prosjektet på egen hånd gjennom hva jeg har fått fatt i av publikasjoner.¹⁰ I tillegg kommer det at en del viktig publisering gjenstår fra en del av

⁵ Møte mellom ulike faglige horisonter kan være berikende, men også føre til misforståelser. Liv Hausken (2007c) skriver interessant om hvor ulikt ulike fagtradisjoner bruker begreper. Hun minner om at tverrfaglighet ikke oppstår av seg selv. Genuin tverrfaglig utveksling krever anstrengelse, blant annet et betydelig oversettelsesarbeid. Termen diskurs er et eksempel. Jeg assosierer i utgangspunktet termen diskurs med Habermas' diskursteori; diskurs betyr hos ham argumentasjon. I de fleste KULFO-publikasjonene jeg har lest, betyr diskurs derimot institusjonalisert talemåte, som hos Foucault. I dette tilfellet har jeg vært ulikheten i begrepsbruk bevisst. I andre sammenhenger har jeg kanskje ikke vært det.

⁶ En mer detaljert oversikt over hvilke forskningspolitiske dokumenter jeg har forholdt meg til, finnes bak i denne teksten. Foruten programplaner, dreier det seg i hovedsak om prosjektbeskrivelser, prosjektrapporter, årsrapporter og høringsinnspill.

⁷ Hvilke publikasjoner jeg har lest, fremgår også av listen bak.

⁸ Henvendelsen kom i prosjektens travle avslutningsfase. Jeg forstår godt at mange hadde annet å tenke på enn å rapportere til meg. Stor takk til dem som likevel tok seg tid.

⁹ For eksempel har jeg blitt henvist til publikasjoner som skal ligge på nett, men som ikke ligger på nett, eller til antologier som skal ha kommet ut, men som ikke er kommet ut.

¹⁰ De fleste prosjektene har levert inn en samlet oversikt over publikasjoner og øvrige aktiviteter i prosjektperioden til NFR, men ikke alle.

prosjektene. Av i alt tjuetre forskningsprosjekter har jeg lest publikasjoner fra atten.¹¹ De resterende fem prosjektene kjenner jeg derfor gjennom prosjektbeskrivelser og prosjektrapporter.

Jeg ser ikke bort fra at det kan stå ting av interesse for diskusjonene mine i KULFO-publikasjoner jeg ikke har lest, eller som enda ikke er skrevet. Jeg håper og tror imidlertid at jeg har lest nok, og tilstrekkelig representativt, til å kunne si noe om noen sentrale trekk ved KULFO-forskningen.

1.4 Videre gang

Før jeg kommer så langt vil jeg imidlertid si noe om hva slags forskning KULFO bestilte, ved å se nærmere på programplanen (2.1). Jeg vil også diskutere forskjeller og likheter mellom KULFOs programplan og den foregående programplanen – planen for Program for kulturstudier 1998-2002 – samt si noe kort om hva det nye programmet, KULVER, ser ut til å innevarsle om veien videre for norsk kulturforskning (2.2). Deretter vender jeg blikket mot forskningen man fikk. Jeg påpeker noen iøynefallende karakteristika ved KULFO-forskningen, og sammenligner med bestillingen. Fikk man den forskningen man hadde ønsket seg? (3.1). Deretter forsøker jeg å si noe nærmere om hva slags kulturforskning som falt utenfor KULFO (3.2), før jeg går nærmere inn på hva slags kulturforskning det, etter min oppfatning, burde vært mer av (3.3).

Men først altså: KULFOs programplan. Hva slags forskning var det opprinnelig man ønsket seg?

2.1 Hva ble bestilt?

Programplanen for KULFO tar utgangspunkt i en bestemt virkelighetsbeskrivelse. Vi lever, heter det, i en situasjon preget av ”akselerasjon og pluralisering”, forskjellige og endrede ”verdensbilder”. Denne situasjonen gir, heter det videre, ”rike muligheter” og ”nye utfordringer” for kulturforskningen, og øker dens potensielle ”samfunnsrelevans”. I tråd med denne diagnosen, etterlyses det samfunnsrelevante prosjekter:

¹¹ De fem prosjektene jeg, av en eller flere av de overnevnte grunnene, ikke har lest noe forskning fra, er 156981 ”Godhetsregimet”, 156992 ”Tverrfaglighet, tillit og trivialisering? Utviklingstrekk ved moderne kunnskapskulturer”, 157023 ”Hans Nielsen Hauge og 1700-tallets folkelige litterære kultur”, 166438 ”Samiske dannelses- og borgeridealer” og 166489 ”The politicised cod – contested knowledge in troubled waters”. Underveis i programperioden ble en øremerket satsing på forskning om romanifolkets kultur, språk og historie lagt inn under KULFO. Denne satsingen har jeg holdt utenfor.

En aktuell og relevant kulturforskning bør forholde seg til dagens samfunn. Den bør kunne beskjeftige seg med økonomi, teknologi og globalisering, og med forhold som kjønn, klasse, etnisitet og nasjonalitet.

”Utforskning av forskjell og forandring”, ”kompleksitet og omskiftelighet”, er ”i denne sammenheng særlig relevant”. Og utgangspunktet må være ”konstruktivistiske” tilnærminger til kultur, ikke ”essensialistiske”.

Betydningen av å studere ”global kultur” understrekes særlig. I et eget avsnitt oppfordres det til kulturforskning på ulike aspekter ved globaliseringen. Forskningen må også ta tak i de ”etiske og moralske utfordringer” globaliseringen bringer med seg:

Det at vi i dag er vitner til en hel verdens begivenheter og lidelser har store konsekvenser for våre opplevelser av å være mektige og avmektige og for våre måter å engasjere oss i andre menneskers liv.

Med kulturforskning siktes det videre, i utgangspunktet helt generelt, til ”forskning med et kulturanalytisk perspektiv”. Så avgrenses det hele litt. Forskningen man har i tankene, er den kulturanalytiske forskningen som foregår innenfor rammen av de såkalte ”fortolkende vitenskapene”. Med kulturforskning skal vi med andre ord forstå en forskning som tilstreber å analysere ulike problemstillinger med utgangspunkt i forståelse og fortolkning av kultur. Det slås videre fast at dette primært er et anliggende for ”de humanistiske disiplinene”, men også, tillegges det, for ”flere av de samfunnsfaglige”. Man oppfordrer også til tverrfaglighet. Utover i programplanen understrekes det imidlertid gjentatte ganger at KULFO fremfor alt henvender seg til humanistene. Programmet vil, heter det, ha ”en særlig forpliktelse til å fremme humanistiske forskningsperspektiver og bidra til å styrke humanistiske kjernefag.”

Det gjelder imidlertid alle, også humanistene, at man må anlegge et kulturanalytisk perspektiv. Dette er ikke programmet for analyser av ”språklige, estetiske, historiske og filosofiske problemstillinger” i og for seg. Poenget er å sette slike problemstillinger ”inn i samfunnsmessige kontekster”. Dette understrekes også i oppsummeringen av hva slags forskning KULFO etterlyste i KULVERs programplan. KULFO-forskningen skulle, står det her, være en forskning som ikke ”isolerte sine studieobjekter i forhold til deres kulturelle og samfunnsmessige kontekster”, men en ”forskning som ut over å studere mennesker og menneskelige aktiviteter eller spor”, kontekstualiserte ”forskningsgjenstanden” slik at den viste ”ut over seg selv og til ulike omland”.

Hva gjelder studieobjekt, gjør KULFOs programplan imidlertid ingen avgrensning: man finner det ”ikke hensiktsmessig å peke ut bestemte emner eller gjenstandsområder.”

Særlig understrekes det at ”feltet med ulike forskningsoppgaver” ikke begrenses til ”det spesialiserte kulturliv, men åpner opp mot hele raden av form- og betydningsdannelser som ligger til grunn for de menneskelige levemåter og forestillingsverdener”.

Hva som fremheves, er i stedet en del særlige fruktbare måter å gjøre kulturanalyse på. Det etterlyses ”komparative prosjekter” og analyser av sted og ”stedlighet”. Dessuten understrekes betydningen av å historisere – og av å teoretisere omkring hva det vil si å historisere. Også dette knyttes til samfunnsrelevans. Det er nå, heter det, ”et sterkt behov for” å i større grad se ”nåtiden i perspektiv. ”Historisering” er i denne sammenheng ”vesentlig”.

Programmet legger videre til grunn ”den språklige vendingen”, samtidig som det spørres om ikke virkelighetens ”praktiske og sanselige sider [kan] tapes av syne” innenfor denne vendingen. Det etterlyses utfordrende ”materialistiske perspektiver”, og blikk for kroppslighetens og teknologiens betydning. Et ytterligere særlig fokus er ”mediering” – og da ikke spesielt mediering gjennom massemedier – men heller ”som et aspekt ved nær sagt all betydningsdannelse og kommunikasjon”. Dette vies et eget avsnitt. Det samme gjelder problemstillinger knyttet til ”kunnskap og dannelse”. I avsnittet om dette etterlyses nye begreper om kunnskap og dannelse, og kritisk diskusjon også av vitenskapene selv.

Kritiske perspektiver er i det hele tatt velkomne. ”Fortolkning og forståelse kan og bør frambringe kritiske og maktanalytiske dimensjoner”, heter det. I tillegg ønskes ”teoretisk dristighet”, som i denne sammenheng betyr ”generalisering og modellkonstruksjon som ikke direkte springer ut av empiriske studier”.

2.2 Ny bestilling?

De to første kulturforskningsprogrammene i regi av NFR¹² het KULT I og KULT II.¹³ De strakk seg fra 1986 til 1997. Her skal jeg nøye meg med å si litt om forholdet mellom programmet som kom rett før KULFO, Program for kulturstudier, og KULFO, med utgangspunkt i programplanene.

Den forskningen Program for kulturstudier etterlyste skiller seg, etter hva jeg kan se, nokså lite fra KULFO-bestillingen. Virkelighetsbeskrivelsen som danner utgangspunktet for de to programmene er nær identisk. La meg ikke gjenta den. Kulturforskning defineres videre, også i planen for Program for kulturstudier, som en forstående forskning:

¹² Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF) før 1993.

¹³ KULT står for Kultur- og tradisjonsformidlende forskning.

Utfordringa ligg i å forstå korleis menneska forhold seg i og til kulturelle prosessar m. a. gjennom førestillingar, handlingar, teikn og symbol, avhengig av interesser og ståstad i samfunnet.

Og fokuset er, også her, på kulturforskning som en bestemt måte å analysere på, og ikke på en forskning som avgrensar seg til særlege emner:

Kulturstudier blir kjenneteikna ved at all menneskeleg aktivitet kan bli føremål for kulturanalyse. Det særmerkte ved slike analysar ligg i dei tilnæringsmåtene som blir nytta for å få fram kulturelle tydingar.

Så avgrensas det emnemessig likevel. Fokuset er på ”det moderne Norge”, ikke på global kultur, som i KULFO-planen. Et annet fokus er ”den offentlege kulturpolitikken”. Her er igjen en viktig forskjell mellom Program for kulturstudier og KULFO. I KULFO-planen understrekes det, som nevnt, at ”det spesialiserte kulturlivet”, herunder kulturpolitikken, ikke skal gis særleg forrang.

I tillegg kommer ytterligere to prioriterte temaer: ”kulturforståing” og ”kulturbryting”. Her er imidlertid den emnemessige avgrensningen liten. I avsnittet om ”kulturforståing” oppfordres det til analyser av kulturbegrepet på ulike arenaer, uten noen nærmere avgrensning. Også kulturbrytingar kan foregå overalt der mennesker møtes, og programplanen velger også her å være åpen hva gjelder nærmere fokus. I likhet med KULFO la altså også Program for kulturstudier opp til en relativt ”bred prosjektportefølje”, som det heter i en oppsummering av KULFO-forskningen.¹⁴ I en forstand la man til og med opp til en bredere prosjektportefølje i dette tidlige programmet, fordi man her sidestiller samfunnsvitare og humanister. Det særlege fokuset på humaniora introduseres med andre ord i og med KULFO. Betydningen av historisering understrekes også langt sterkere i KULFO-planen enn i planen for Program for kulturstudier. Dette kan sies å innebære en ytterligere avgrensning.

Andre ting går igjen i de to planene: betydningen av tverrfaglighet, av makt- og interesseanalyser, av fag- og vitenskapskritikk og av den språklige vendingen. Fokuset innenfor kulturforskning blir på ”teikn og diskursar”, heter det i planen for Program for kulturstudier. KULFO-planen oppfordrer, i tillegg, til studier av materialitet. Den avgrensar

¹⁴ I programplanen for KULVER.

imidlertid, som vi så, i forhold til forskning på estetiske praksiser i og for seg. Kravet er at alle studieobjekter, også slike, kontekstualiseres kulturelt. Også på dette punktet er planen for Program for kulturstudier mindre streng. Her er passasjer med mer generelle inviter til språk, litteratur, kunst- og musikkvitenskapene. Sistnevnte program åpner dessuten opp for forskning på ”normative problemstillinger”, og diskusjon av kriterier for ”sanning, moral og rett”. Det etterlyses ”meir vurderande refleksjon” og søknader fra ”fag som t. d. etikk, filosofi, jus og teologi”. KULFO-planen nevner på sin side etiske og moralske utfordringer i kjølvannet av globaliseringen, men mer løselig, og uten å åpne opp døren for enda flere disipliner.

Alt i alt er jeg følgelig ikke sikker på at KULFO egentlig gikk så mye bredere ut enn Program for kulturstudier. Riktignok forsvant det særlige fokuset på kulturektoren i og med KULFO. Og, som nevnt, etterlyses det andre og mer ”materialistiske” perspektiver, som et supplement til analyser av språk og tegn. Slik sett *var* KULFO-bestillingen videre. Den var imidlertid også smalere, i flere henseender. Man rettet seg mer direkte mot humaniora enn tidligere, man siktet ut historisering som en særlig fruktbar kulturalanalytisk inngang, og man utdefinerte klarere humanistisk forskning uten et tydelig kulturalanalytisk perspektiv, samt normativ forskning innenfor filosofi, jus og teologi.

En annen sak om man fikk hva man bestilte. Det kommer jeg til om et øyeblikk. Det kan også diskuteres om KULFO-bestillingen var avgrenset nok. Programplanen for KULVER må sies å være smalere enn KULFO-planen. Den vender seg for det første enda tydeligere mot humaniora. KULVER skal, heter det, primært være et program for ”humanistisk kulturforskning og humanistiske kjernefag”. I tillegg avgrenses fokus til studier av ”estetisering/estetiske praksiser”. Hva man i KULVER-planen definerer som ”den brede porteføljen” til KULFO og de mange samfunnsvitenskapelige prosjektene, skal med andre ord erstattes av et mer rendyrket fokus på humanistisk kulturforskning.

Samtidig er det mye iøynefallende kontinuitet mellom KULFO og KULVER, om vi ser på programplanene. For eksempel skal forskningen fremdeles være forstående eller fortolkende – og kulturalanalytisk. Det etterlyses, heter det i KULVER-planen, forskning på problemstillinger knyttet til ”kulturell verdsetting – hvordan kulturelle uttrykk og fenomener tilskrives verdi og hvordan de omformes og bestrides gjennom dynamiske prosesser”. Kulturforskningens rasjonale er fortsatt å fortolke ”uttrykk” og ”fenomener” i lys av kulturelle mønstre og prosesser.

Oppfatningen av hva interessant kulturforskning er, blant dem som definerer hva kulturforskning skal være i forskningsrådssammenheng, kan derfor ikke sies å ha endret seg

dramatisk det siste tiåret. Et viktig unntak er vurderingen av kultursektorforskningen. I og med KULFO betraktes kultursektoren ikke lenger som et privilegert studieobjekt innenfor kulturforskningen. I tillegg kommer altså vendingen mot humaniora, særlig historiserende humaniora, bort fra samfunnsvitenskapene, filosofi, jus og teologi. For øvrig har jeg problemer med å få øye på store stridigheter og skifter når det gjelder hva som regnes som interessant og mindre interessant kulturforskning. Er dette et problem? Skjuler konsensusen spørsmål av betydning? Er her mer, også av større ting, å diskutere når det gjelder hva slags forskning kulturforskere bør bedrive? Slik jeg ser det – utenfra betraktet – er det det.

3.1 Levert som bestilt?

Men la meg først konfrontere realitetene med idealene som de forelå. Leverte KULFO-forskerne i tråd med bestillingen? Fikk programmakerne den kulturforskningen de hadde etterlyst? Svaret må bli både og. Det humanistiske innslaget ble svakere enn det som var tenkt; på dette punktet må det uten tvil sies å være avstand mellom plan og virkelighet. KULFO klarte i mindre grad enn intendert å ”utfordre humaniora”, som det heter i et oppsummerende avsnitt i KULVER-planen. ”Sentrale humanistiske fag og fagmiljøer [...] var i liten grad søkere til programmet, eller nådde ikke opp i konkurransen”. Som jeg har talt det, kan bare rundt halvparten av prosjektene sies å ha en humanistisk profil.¹⁵ Resten må sies å ha en i overveiende grad samfunnsvitenskapelig orientering.

Hvorfor samfunnsvitere i så stor grad vant igjennom, på tross av programplanens mange invitter til humanistene, går det bare an å spekulere i. Jeg tror samfunnsvitere generelt er mer søknadsvante enn humanister. Samfunnsforskere forholder seg jevnlig til utlysninger av forskningsmidler myntet på dem, fra ulike andre programmer i NFR, fra departementene, og fra andre private og offentlige oppdragsgivere. Samfunnsvitere flest vet hva det vil si å tilpasse sine forskningsinteresser en program- eller utlysningstekst; de har erfaring når det gjelder hva man må skrive, og hvordan, vil man ha napp. Humanister er i mindre grad en del av forskningssøknadsindustrien, dels fordi det er færre utlysninger tilpasset dem, dels, trolig, fordi dette er et spill de så langt av faglige og identitetsmessige grunner ikke har ønsket å delta i. Humanistene har ikke vært vant til eller villet tenke anvendelse og aktualitet, slik forskningsrådsprogrammer nå gjennomgående krever.

¹⁵ Da har jeg også regnet med historikerledede prosjekter med en i realiteten nokså sterk samfunnsvitenskapelig orientering, som 156989 ”De kollektive bevegelsenes historie” og 165856 ”Vitenskap, demokrati, velferd. En treenighet under press?”. Dette er ikke ment som noen forkleinelse. Jeg leste publikasjonene fra de to prosjektene med stor interesse.

Dette gjaldt også KULFO. KULFO-planen rettet seg først og fremst mot humanister, men den understrekte også tydelig betydningen av samfunnsrelevans og tradisjonelt samfunnsvitenskapelige problemstillinger, for eksempel knyttet til globalisering. Dette, som trolig tiltrakk samfunnsviterne, kunne også bidra til å drive humanistene bort. Som det understrekes i KULVERs programplan, manglet dessuten flere av KULFO-søknadene fra humaniorahold, i den grad slike i det hele tatt kom, ”et kulturanalytisk perspektiv”. Det er bemerkelsesverdig. Kan humanister simpelthen ikke utføre kulturanalytisk innrettet forskning? Vil de det ikke? Tenker kanskje humanister flest på seg selv som noen som studerer det de studerer ”isolert”, og ikke som noen som forstår og/eller forklarer i lys av kultur? Var det når alt kom til alt en fundamental *mismatch* mellom programkravet om kontekstualisering og dagens humanistiske fagkultur?

Prosjektporteføljen til KULVER begynner å ta form. Utfallet av første utlysningsrunde foreligger nå.¹⁶ Og det kan se ut til at noe er i ferd med å endres. For humanistene har nå ikke bare søkt, de har også nådd igjennom – ni av ti prosjekter i denne runden er tildelt humanister. Muligens er den humanistiske fagkulturen i endring. Muligens blir det stadig flere humanister mindre fremmed å bedrive kulturanalyse og tenke samfunnsrelevans. Muligens har programstyringen, slik sett, hatt effekt. Humanistenes gjennomslag under KULVER kan imidlertid også henge sammen med trekk ved bestillingen denne gang. Som nevnt, aksentueres humanioras betydning enda sterkere i KULVER-planen enn i KULFO-planen. I tillegg er fokuset på ”estetisering/estetiske praksiser”, et studieobjekt humanister, i hvert fall tradisjonelt, kjenner bedre enn samfunnsvitere.

Når det gjelder historisk orienterte studier, er det mer grunn til å si levert som bestilt for KULFOs del. Flere prosjekter ledes av historikere; enda flere er historiserende.¹⁷ Videre er det slående at et stort flertall av prosjektene fokuserer empirisk på Norge – jeg teller i hvert fall sytten prosjekter med norsk fokus. Slik har det også vært under tidligere kulturforskningsprogrammer. Da har imidlertid fokus på det norske inngått i bestillingen. Denne gang skulle fokus være på ”global kultur”, på konsekvenser av globaliseringen, på kulturell endring og forskjellighet. Også slike forhold kan imidlertid studeres med utgangspunkt i norsk empiri. Dette er da også hva flere av prosjektene har gjort.¹⁸ KULFO-

¹⁶ Det ble i april 2008 innvilget støtte til ti prosjekter: åtte forskerprosjekter og to postdoktorstipend.

¹⁷ Bare et mindretall av prosjektene mangler en tydelig historisk dimensjon.

¹⁸ For eksempel 156981 ”Godhetsregimet”, 156983 ”Integrering og byråkrati. Forvaltning, kunnskap og makt i den flerkulturelle byen”, 156989 ”De kollektive bevegelsenes historie”, 157002 ”Gud på Sørlandet – mer venn

planens krav om ”samfunnsrelevans” kan derfor langt på vei sies å være oppfylt. I tillegg til de historiserende prosjektene, finnes en rekke prosjekter som belyser tematikker knyttet til globalisering og forskjellighet.¹⁹ Hva som i tillegg har blitt oppfylt, er et krav om at norsk kulturforskning må ta et særlig ansvar for å studere prosesser og objekter på norsk jord. Kravet er ikke uttrykt i KULFO-planen, i hvert fall ikke i rene ord – og ikke som det har vært det i tidligere programmer – men det *er* der åpenbart.

KULFO-planen etterlyste forskning om vitenskap og dannelse, og om ”mediering og materialitet”. Hvorvidt forskning om slike temaer er levert, kan vi få et slags inntrykk av gjennom å telle. Og svaret blir da positivt. I hvert fall åtte prosjekter har vitenskap som uttrykkelig og sentralt studieobjekt.²⁰ Flere av prosjektene kretset også om dannelsesbegrepet.²¹ Det samme kan sies om spørsmål knyttet til mediering.²²

og mindre allmektig? Religion i endring, nye forståelser av religiøse forskjeller og religiøs endring”, 166438 ”Samiske dannelses- og borgeridealer. Mediering av samiske kulturtradisjoner om statsborgerskap og borgerkapasiteter” og 166489 ”The politicised cod – contested knowledge in troubled waters”. Bare et fåtall har søkt ut, empirisk sett, for å studere globalisering og forskjellighet, se særlig 156979 ”Traditional Oral Culture in the Modern Media World of Asia – The Case of Chinese Storytelling”, 156985 ”Plassens politikk og poesi. Aktualisering av myte, minne og monument i en moderne kontekst” og 157043 ”The Architectonics of Memory in Exile and Migration”.

¹⁹ I tilknytning til kravet om samfunnsrelevans, ble det også spurt etter forskning om ”kjønn, klasse, etnisitet og nasjonalitet”, samt økonomi og teknologi. Kjønnssdimensjonen står først og fremst sentralt i 166487 ”Kjønn, makt og dannelse i politiske og statlige organisasjoner. En sammenlignende studie av Norge og Frankrike”. Klasseperspektivet er først og fremst fremtredende i 156989 ”De kollektive bevegelsenes historie” og 166035 ”Kunnskap og kultur i den øvre middelklassen i Norge”, og dels i 165873 ”Kunnskap, mening og økonomisk orden: En historisk-antropologisk studie av produksjon, konsum og finans i Norge 1953-2004”. At klasse ikke snakkes mer om, er i tråd med en del allmenne trender både innenfor forskningen, og i samfunnet for øvrig. KULFO-planen etterspør imidlertid uttrykkelig et fokus på klasse og, mer allment, ”materialistiske perspektiver”. At ikke flere tok tak i dette, er derfor litt overraskende. At så få er opptatt av kjønn, er enda mer overraskende; KULFO-planen trekker stadig frem kjønn som en sentral kulturanalytisk nøkkel (Fokuset på kjønn er ytterligere forsterket i KULVER-planen, og har, kan det se ut til, resultert i flere prosjekter med et kjønnsperspektiv). Etnisitet og nasjonalitet tematiseres derimot av mange, i forlengelsen av fokuset på globalisering og forskjellighet. Økonomi og teknologi er også sentrale temaer i flere av prosjektene.

²⁰ Jeg sikter til 156945 ”Translating morality into normality – Medicine and the right way of living”, 156989 ”Sannhetens vitnemål – studier av vitenskap i retten”, 156992 ”Tverrfaglighet, tillit og trivialisering? Utviklingstrekk ved moderne kunnskapskulturer”, 157003 ”Konfliktregimer – en flerfaglig antropologisk og lingvistisk studie av konfliktrådet og strafferetten”, 165856 ”Vitenskap, demokrati, velferd: En treenighet under press?”, 165873 ”Kunnskap, mening og økonomisk orden: En historisk-antropologisk studie av produksjon, konsum og finans i Norge 1953-2004”, 166219 ”Poshumane dialoger: Visjonsproduksjon, kommunikasjon og kultur i tilknytning til genetisk forskning” og 166489 ”The politicised cod – contested knowledge in troubled waters”.

²¹ Se for eksempel 166035 ”Kunnskap og kultur i den øvre middelklassen i Norge” og 166487 ”Kjønn, makt og dannelse i politiske og statlige organisasjoner. En sammenlignende studie av Norge og Frankrike”.

²² I noen prosjekter er forhold knyttet til mediering en hovedsak, som i 156933 ”MedieEstetikk. Materialitet, praksis og erfaring”, 156940 ”Scripting and dissemination in mediated communication” og 156966 ”Fotografiet i kulturen”. I en rekke andre prosjekter berøres tematikken, noe som var å forvente ettersom mediering jo er ”et aspekt ved nær sagt all betydningsdannelse og kommunikasjon”, som det heter i KULFOs programplan.

Annet er vanskeligere å få noe grep om gjennom telling. Var KULFO-forskningen ”kritisk”? Var den preget av ”dristig teoretisering”? Var den gjennomført ”kulturanalytisk”? Var den rent ”forstående” eller ”fortolkende”, eller var den for eksempel også forklarende? Man kunne selvsagt gått i gang med å telle. Og da ville man funnet ut at alle prosjektene i en eller annen forstand er kritiske eller vurderende, alle har teoretiserende elementer, dristige eller ei, og alle fortolker hva de studerer med utgangspunkt i kultur, på en eller annen måte, og uansett om de også sikter mot annet, for eksempel å forklare med utgangspunkt i kultur, hva nå det måtte bety. Så er vi i grunnen like langt. For det hadde vært nokså utrolig om KULFO-forskningen ikke på noen måte leverte på disse punktene. Kan man tenke seg en kulturforskning helt uten vurderinger og teori, og som ikke på noen måte analyserte noe med henvisning til kultur? En slik aktivitet ville vi trolig verken kalt kulturforskning eller forskning. Mer interessant enn å finne ut *at* KULFO-forskerne leverte på disse punktene, er det å finne ut *hvordan* de leverte. Hvordan ble det teoretisert? Hvordan ble kritikk utøvet? Hvordan håndterte KULFO-forskerne forholdet mellom fortolkning og forklaring? Det er slike forhold jeg skal se litt nærmere og kritisk på i 3.3. Bør det tenkes annerledes omkring teoretisering enn hva som ble gjort? Hva er ”dristig teoretisering”? Hvordan utøve kritisk kulturforskning? Hva innebærer det å forklare noe i en kulturforskningssammenheng? Jeg skal dessuten spekulere litt mer omkring hva kravet om samfunnsrelevans kan bety innenfor rammene av denne type forskning. KULFO-planen vektla det tematiske i denne sammenheng; forskningen skulle ta opp spørsmål knyttet til globaliseringen og lignende. Helt korrekt, ble også historisering og relevans knyttet i hop. Vi får en dypere forståelse av oss selv og vårt, i dag, ved å se på hva som har vært tidligere, av likt og forskjellig. Men kanskje kunne det også ha blitt tenkt i litt andre baner? Hva bør vi forstå med en samfunnsrelevant kulturforskning? Et annet spørsmål er hvordan kravet om samfunnsrelevans bør anpasses de andre kravene vi stiller til god humanistisk forskning. Også dette skal jeg berøre.

Aller først vil jeg imidlertid si noe om spørsmålet som reises blant annet i KULVERs programplan om hvorvidt KULFO-forskningen gav noen samlet ”merverdi” eller ei. Bakgrunnen for spørsmålet er antagelsen om at den brede KULFO-bestillingen også gav en ”bred prosjektportefølje”. I Årsrapport 2005 beskrives KULFO-prosjektene, i tråd med en slik antagelse, som ”svært forskjellige og mangfoldige”. ”KULFOs prosjektportefølje spenner over et vidt register mht. tema, perspektiver, teorier og metoder”. Kan det i det hele tatt finnes noen fellesnevner i dette mangfoldet? Kan man i det hele tatt spore at et program har virket her? Har KULFO skapt noe ”merverdi” slik sett? Eller er prosjektporteføljen like heterogen

som den ville blitt om KULFO-midlene hadde blitt utlyst av NFR som frie midler, under FRIHUM eller under FRIHUM og FRISAM?

Jeg har alt problematisert bakgrunnsantagelsen her. KULFO-bestillingen var ikke nødvendigvis så veldig mye bredere enn tidligere bestillinger. Hvor bredt programmet i realiteten har favnet teori- og metodemessig, kan også diskuteres. I prosjektene har man i hovedsak analysert kvalitativt intervjumateriale eller tekster. Teoretisk er det også godt med fellesgods. For eksempel er det en hovedantagelse hos mange at poststrukturalistisk teori er overordentlig betydningsfull, uansett hvilke ulike innvendinger man måtte ha. Dette er ikke oppe og vedtatt utenfor kulturforskningen. Innenfor psykologi og mye samfunnsvitenskap er det i dag naturalistiske perspektiver som er på fremmarsj. Poststrukturalismens betydning innenfor fagfilosofien må også sies å være meget begrenset.²³

Emnemessig har porteføljen like fullt vært bred. Perspektivering og problemfokus varierer naturligvis også. Kunsthistorikere er typisk opptatt av annet enn sosiologer og statsvitere, selv om det skulle være slik at de alle jobber kulturanalytisk i en eller annen forstand. Blant annet i årsrapportene kommer det opp at det i ulike KULFO-sammenhenger, for eksempel på programseminarer, har vært vanskelig å få til utveksling på tvers av prosjektene. Jeg skjønner derfor at ”merverdi”-spørsmålet kommer opp. KULFO-planen åpnet i en del henseender opp for sprik i ulike retninger – med vitende og vilje i og for seg – og en del sprik måtte det derfor også bli.

En spørreunde utført av programkoordinator, kan tyde på at KULFO-satsingen like fullt har satt spor. Prosjektlederne opplyser blant annet om utvikling av flere og større faglig relevante nettverk og planer om nye prosjekter med partnere ervervet i KULFO-perioden som følge av KULFO. Det kan i denne sammenheng være vanskelig å skille hva som skyldes KULFO og hva som hadde skjedd selv uten KULFO. Det kan likevel være en viss realitet i disse tilbakemeldingene. Videre har flere av KULFO-prosjektene ting til felles. Dette følger blant annet av de mer spesifiserte bestillingene som faktisk lå i KULFO-planen, og som, i hvert fall et stykke på vei, ble realisert i praksis. En del *ble* levert, presist som bestilt.

I tillegg er det ikke vanskelig å finne interessante kløstere av prosjekter utover dette, det vil si prosjekter som ”snakker” til hverandre om felles problemstillinger. KULFO-forskningen rommer, på tross av bredden i porteføljen, kløstere av prosjekter som tar opp og

²³ John Searle gir en god oversikt over den naturalistiske vendingen i mange vitenskaper og forholdet mellom denne vendingen og filosofien i artikkelen ”The Future of Philosophy” (http://ist-socrates.berkeley.edu/~jsearle/future_of_philosophy.rtf).

diskuterer norsk kultur- og dannelsesstradisjon,²⁴ folkeliv og folkekultur,²⁵ politiske bevegelser,²⁶ retten,²⁷ medisinen,²⁸ velferdsstaten,²⁹ massemedier,³⁰ post-kolonial teori³¹ og relevansen av moderne samtidsdiagnoser³² for å nevne noe. Jeg vet ikke hvor mye kontakt prosjektene innenfor hvert av disse kløsterne har hatt underveis i programperioden. Retrospektivt betraktet, når jeg nå leser hva som har blitt publisert, er det lett å se at de med fordel kunne ha hatt det.

3.2 Hva falt utenfor?

At KULFO-bestillingen og prosjektporteføljen på en del måter var bred, betyr heller ikke at "alt" ble inkludert. Hele kulturforskningens "mulighetsrom" var på ingen måte dekket inn gjennom KULFO. Ikke at det skulle være noe mål i seg selv; men slik var det nå en gang ikke. Det finnes en annen kulturforskning enn KULFO-forskningen. Kulturforskningen som helt eller delvis falt utenfor, og som ut fra en annen definisjon av kulturforskning kunne falt innenfor, var *for det første* humanistisk forskning uten et tydelig kulturanalytisk perspektiv. Slik kulturforskning åpnet man opp for i planen for programmet forut, Program for

²⁴ For eksempel 156981 "Godhetsregimet", 157002 "Gud på Sørlandet – mer venn og mindre allmektig? Religion i endring, nye forståelser av religiøse forskjeller og religiøs endring", 166035 "Kunnskap og kultur i den øvre middelklassen i Norge" og 166487 "Kjønn, makt og dannelse i politiske og statlige organisasjoner. En sammenlignende studie av Norge og Frankrike".

²⁵ For eksempel 156979 "Traditional Oral Culture in the Modern Media World of Asia – The Case of Chinese Storytelling", 157023 "Hans Nielsen Hauge og 1700-tallets folkelige litterære kultur" og 156985 "Plassens politikk og poesi. Aktualisering av myte, minne og monument i en moderne kontekst".

²⁶ For eksempel 156985 "Plassens politikk og poesi. Aktualisering av myte, minne og monument i en moderne kontekst" og 156989 "De kollektive bevegelsenes historie".

²⁷ 156980 "Sannhetens vitnemål – studier av vitenskap i retten" og 157003 "Konfliktregimer – en flerfaglig antropologisk og lingvistisk studie av konfliktrådet og strafferetten".

²⁸ 156980 "Sannhetens vitnemål – studier av vitenskap i retten" og 156945 "Translating morality into normality – Medicine and the right way of living".

²⁹ For eksempel 165856 "Vitenskap, demokrati, velferd: En treenighet under press?" og 156981 "Godhetsregimet".

³⁰ For eksempel 156940 "Scripting and dissemination in mediated communication", 156979 "Traditional Oral Culture in the Modern Media World of Asia – The Case of Chinese Storytelling" og 156966 "Fotografiet i kulturen".

³¹ For eksempel 157043 "The Architectonics of Memory in Exile and Migration" og 166438 "Samiske dannelses- og borgeridealer. Mediering av samiske kulturtradisjoner om statsborgerskap og borgerkapasiteter".

³² For eksempel 156992 "Tverrfaglighet, tillit og trivialisering? Utviklingstrekk ved moderne kunnskapskulturer" og 157002 "Gud på Sørlandet – mer venn og mindre avmektig? Religion i endring, nye forståelser av religiøse forskjeller og religiøs endring".

kulturstudier. Under KULFO ble dette alternativet uttrykkelig utelukket. *For det andre* ble samfunnsvitenskapelig kulturforskning definert som sekundær. Også samfunnsvitere kan bedrive forskning fra et kulturalytisk perspektiv, ifølge KULFO-planen, men den humanistiske forskningen ble gjort primær. *For det tredje* falt kulturektorforskningen utenfor. KULFO videreførte ikke satsingen på denne typen forskning fra tidligere kulturforskningsprogrammer. Kulturektorforskning eller ”kulturfeltforskning” omfatter:

a) forskning om forholdet mellom spesifikt politiske institusjoner og kulturfeltet (”kulturlivets organisering”), og b) mer allmenne studier av institusjoner, prosesser, verdimønstre og strukturer på kulturfeltet (forskning om ”kulturlivets organisering”). Avgrensningen inkluderer også c) kulturøkonomiforskning.³³

Nå kan selvsagt også forskning på kulturektoren, enten det nå er snakk om forskning av type a), b) eller c), bedrives fra et kulturalytisk perspektiv.³⁴ Det finnes imidlertid mye kulturektorforskning som ikke bedrives slik. Også slik forskning kunne finansieres under de tidligere kulturforskningsprogrammene. Under KULFO ble dette utelukket. Kravet var nå forskning fra et kulturalytisk perspektiv, uten unntak.

Forskningen som *for det fjerde* falt ut, var det som i Program for kulturstudier ble kalt ”vurderande” forskning på normative spørsmål, med referanse til filosofi, jus og teologi. *For det femte* kunne man tenke seg en kulturforskning som gjorde en mer konsentrert innsats i forhold til forklaringsspørsmålet. Hva KULFO-planen nokså entydig vektla, var fortolkende eller forstående forskning.³⁵

Er disse utelatelsene problematiske? Finnes det andre utelatelser som er mer problematiske? Hva bør det satses mer på innenfor norsk kulturforskning? Hva slags kulturforskning er interessant? Ulike vil naturligvis mene ulikt om dette. I det følgende vil jeg si litt om hva jeg mener.

³³ Jeg referer her fra et høringsnotat forfattet av Per Mangset, Høgskolen i Telemark og Telemarkforskning-Bø, med tittelen ”Innspill til nytt kulturforskningsprogram under Norges forskningsråd”. Notatet kom inn i en høringsrunde i fagmiljøene om hva man ønsket seg av et nytt kulturforskningsprogram forut for lanseringen av KULVER. Mangset argumenterer for at kulturforskningsprogrammet igjen bør satse på kulturektorforskning. Jeg kommer tilbake til dette.

³⁴ Ut fra en slik definisjon, er det i hvert fall ett kulturektorforskningsprosjekt innenfor KULFO-porteføljen, nemlig 166035 ”Kunnskap og kultur i den øvre middelklassen i Norge”.

³⁵ Dette kunne vært annerledes. Se for eksempel på vektleggingen i programplanen for Velferdsprogrammet 1999-2004 av en ”forklarende” velferdsforskning til forskjell fra en ”beskrivende” velferdsforskning.

3.3 Hva burde det vært mer av?

Kultursektorforskning, samfunnsvitenskap og samfunnsrelevans

Ett spørsmål som reiser seg, er om kultursektorforskningen som ble stanset i og med KULFO ideelt sett burde vært videreført. Mitt svar vil være både ja og nei. Det finnes flere gode grunner til at kultursektorforskning har blitt og fortsatt bør satses på av NFR. Jeg kan bare slutte meg til hva som tidligere har vært anført vedrørende dette.³⁶ Jeg er imidlertid ikke overbevist om at denne satsingen bør foregå innenfor rammene av kulturforskningsprogrammene. Gitt at vi med kulturforskning ganske enkelt mener forskning fra et kulturanalytisk perspektiv – en forskning som fortolker og/eller forklarer med henvisning til kultur – er det vanskelig å se den faglige begrunnelsen for å privilegere kultursektoren som studieobjekt. Kultursektorforskning er ikke, etter hva jeg kan se, mer nødvendig knyttet til kulturanalytiske perspektiver enn for eksempel helsesektorforskning. Kulturanalytisk kultursektorforskning kan naturligvis finansieres på lik linje med annen kulturanalytisk forskning innenfor rammene av et program for kulturanalytisk forskning. Annen kultursektorforskning mener jeg bør finansieres innenfor rammene av et av NFRs samfunnsvitenskapelige forskningsprogrammer, for eksempel som en egen øremerket satsing under Velferdsprogrammet, eller innenfor rammene av et demokratiforskningsprogram, eller et program for forskning på offentlig sektor og sivilsamfunnet.

Hva med samfunnsvitenskapene generelt? Er det riktig at å gi dem en sekundær status innenfor kulturforskningen, som man gjorde under KULFO, og som man nå gjør i enda sterkere grad under KULVER? Er det rimelig å privilegere humaniora? Gitt at vi med kulturforskning skal forstå forskning fra et kulturanalytisk perspektiv, har jeg problemer med å se den faglige begrunnelsen også for dette. Samfunnsvitenskap kan like mye som humaniora bedrives med utgangspunkt i kulturanalytiske perspektiver. Og humanistisk forskning er ikke nødvendigvis kulturanalytisk innrettet. Humanistisk forskning kan, som det heter i KULFOs egen programplan, også være forskning på ”språklige, estetiske, historiske og filosofiske problemstillinger” i og for seg, forskning som ikke kontekstualiserer studieobjektet kulturelt.

³⁶ For eksempel i Kunnskapsbehov i kultursektoren (”Bjørkås-utredningen”) fra 2003 og i Mangsets høringsnotat (se over). Se også Ellen Aslaksens kronikk i Dagbladet i februar i år (<http://www.dagbladet.no/kultur/2008/02/08/526277.html>).

Politisk sett er privilegeringen av humaniora innenfor KULFO og KULVER mer rimelig. Norsk samfunnsforskning må sies å være i en relativt gunstig finansiell situasjon.³⁷ I Norge går rundt en tredjedel av de offentlige overføringene til forskning til samfunnsforskning, ser vi bort fra forskningsinstitusjonenes grunnbevilgninger. Dette er høyest i Norden, og betydelig over EU-gjennomsnittet. Humanistisk forskning fikk 171 millioner via NFR i 2007, mot 805 millioner til den samfunnsvitenskapelige forskningen.³⁸ I tillegg kommer de betydelige ekstramidlene samfunnsforskningen mottar direkte fra departementene.³⁹ Kort sagt: Får ikke samfunnsviterne alt nok, i hvert fall om vi sammenligner med hva humanistene får? Kan vi ikke i et forsknings- og fordelingspolitisk perspektiv forsvare å gi samfunnsvitenskapen en sekundær status innenfor norsk kulturforskning? Det er mulig. Mitt poeng er ikke at det ikke finnes gode grunner for å satse særlig på humaniora innenfor KULFO og KULVER. Mitt poeng er at en slik forfordeling ikke kan gis en faglig begrunnelse, gitt at kulturforskning betyr kulturalytisk forskning.

Et alternativ man selvsagt har her, om man er bekymret for at samfunnsvitenskapen skal rane til seg midler fra den alt begrensede humaniorapotten, er å droppe kulturforskningsprogrammene og i stedet kanalisere midlene som i dag går til disse under FRIHUM. Dette hadde vært faglig sett ryddigere – og pengene hadde forblitt hos humanistene. På den annen side kan den konsentrering en programsatsing innebærer gi gevinster. Jeg har alt nevnt trekk ved den ”merverdi” KULFO skapte.

Saken får vurderes nærmere ved neste korsvei, når KULVER ebber ut, og spørsmålet om et nytt kulturforskningsprogram igjen kommer opp. Mye kunne sies om både verdien av og problemene med å programstyre forskning, allment, og innenfor humaniora spesielt. Jeg skal her nøye meg med å si noe om kravet om samfunnsrelevans.

NFR har gjennom programorganiseringen ønsket å bidra til å øke forskningens, også humanioras, samfunnsrelevans. For å få penger fra kulturforskningsprogrammene, har forskerne måttet redegjøre for hvorfor prosjektene deres er av betydning, for oss, i dag. Dette kan virke rimelig. For ”folk flest” kan jo lure: I en situasjon med knappe ressurser – hvorfor

³⁷ Se Aris Kaloudis og Kristoffer Rørstad: En analyse av offentlig forskningsfinansiering i Norge. Arbeidsnotat 51/2006, NIFU STEP.

³⁸ Av de 171 millionene til humaniora gikk 13 millioner til KULFO – som i denne sammenheng telles som humanistisk (i virkeligheten gikk jo en del KULFO-midler til samfunnsvitenskapelige prosjekter). Den samlede kronestørrelsen på KULFO i programperioden var 73, 2 millioner (77,2 om romaniprojektet regnes med).

³⁹ Departementene kanalisere midler gjennom NFR, men overfører også midler direkte til oppdragsforskningsmiljøer. Av sistnevnte midler, går langt mindre til humaniora enn til samfunnsforskning.

bruke offentlige midler på humaniora? Få burde være bedre rustet til å besvare dette spørsmålet enn humanistene selv. Og humanistene må, etter min oppfatning, ta i denne materien, om de finner det besværlig eller ei. De må det for egen del; det dreier seg om å sikre fortsatt finansiering av virksomheten de bedriver. Men det er også deres plikt. I et demokratisk samfunn kan borgerne med full rett kreve redegjørelse for offentlig ressursbruk.⁴⁰

På den annen side: Fokuset på samfunnsrelevans kan også lede feil. En ting er at relevans ikke må defineres for smalt, for eksempel som økonomisk avkastning. Betydningsfull humanistisk forskning er ikke nødvendigvis lønnsom. Kulturforskningsprogrammene har da heller aldri krevd lønnsomhet.

Men det er også en annen fallgrube. En for reservasjonsløs betoning av samfunnsrelevans, kan lede til at faglig sett svake, men trendy prosjekter stadig får passere faglig sterkere, men mer utidsmessige prosjekter i køen. Kvalitet og samfunnsrelevans kan av og til, og kanskje oftere enn antatt, gå i hop. Mer her er ingen nødvendig harmoni. Et aktuelt prosjekt er ikke nødvendigvis godt. Humaniora *må* orientere seg mot samtiden og samfunnet omkring, men med aktsomhet.

Jeg har ikke grunnlag for å hevde at KULFOs programstyre har vist uaktsomhet på dette punktet. Jeg vet ikke noe om prosjektene som ble valgt bort. Jeg er heller ikke kvalifisert til å overprøve KULFO-styrets vurdering av ulike prosjekters faglige potensial. Men følgende slo meg: Til og med planen for det særdeles anvendte Velferdsprogrammet inneholder beroligende passasjer om at hensynet til ”brukere” og ”samfunnet” ikke får trumfe kravet om ”høy vitenskapelig kvalitet”.⁴¹ Tilsvarende finnes ikke i KULFOs dokumenter. Det overrasket meg. Et eller annet sted burde noen ha slått uttrykkelig fast at kravet om samfunnsrelevans ikke får utarte seg. For tillates det, er det krise. Idéhistoriker Svante Nordin mener svensk humaniora alt er i krise.⁴² Kvalitetskriterier settes til side. I stedet gjelder samfunnsrelevans og andre ”politiske” kriterier. Fokus rettes ikke minst mot den type kulturforskning KULFO vil stimulere til.

Nordin har blitt avvist, nokså oppskriftsmessig, som ”ännu en gubbe”⁴³ som ikke har

⁴⁰ Dette understrekes betimelig og i klartekst i KULFOs formidlingsstrategi.

⁴¹ Programplan for velferdsforskning 2004-2008.

⁴² Svante Nordin (2008): *Humaniora i Sverige. Framväkst. Guldålder. Kris*. Stockholm: Atlantis.

⁴³ Sitat fra Rasmus Landströms anmeldelse av Nordins bok på dagensbok.com.

satt seg ordentlig inn i hva ungdommen holder på med. Det er mulig. Saken er likevel større enn Nordin. Jeg tror Nordin setter ord på, om ikke en oppfatning, så i hvert fall en frykt som finnes i en større krets, blant humanister og andre, både innenfor og utenfor Sveriges grenser. Jeg har kjent på den selv. Og mener nok også at KULFO kunne gjort mer for *ikke* å gi en slik frykt næring. I programplanen fremmes relevanskravet helt uten forbehold. I

formidlingsstrategien ses forskning og formidling til en bredere offentlighet som to sider av samme sak.⁴⁴ Forskningen blir, heter det, ”satt på prøve og viser sin berettigelse” først når den formidles, i ”møte med noe/noen utenfor seg selv”. Som om den interne prøvingen i vitenskapssamfunnet ikke spilte noen særlig rolle for forskningens ”berettigelse”. Som om fagfeller med de fagkunnskaper fagfeller har, ikke hadde noen særskilt autoritet når det gjelder å skille godt fra mindre godt i forskningen. Som om vitenskapelig kvalitet var synonymt med hva allmennheten til enhver tid måtte mene var relevant ”å tenke videre med” og ”diskutere, handle og endre” med utgangspunkt i.⁴⁵

Kanskje var det ikke slik ment, men likevel: I passasjer som dette fremstår kravet om samfunnsrelevans som et kvelende krav om å være tilgjengelig og ”politisk korrekt”, alltid og uansett. Man finner seg ikke i det. Og man kunne lett komme til å bli både ”gubbe” og ”mot” programmer.

Kritisk kulturforskning

La meg nå bevege meg nærmere forskningen selv – og si noe om kritikk. For KULFO-planen etterlyste, som nevnt, en kulturforskning som ikke bare var samfunnsorientert, men også samfunnskritisk. Kulturforskeren pålegges, kunne vi si, å ikke forholde seg verdifritt til det han eller hun studerer.

Det passer bra, kan det se ut til. Den typiske kulturforsker har få illusjoner om at forskningen vedkommende bedriver skulle være verdifri. Den gjengse antagelsen synes tvert

⁴⁴ ”Det er både uheldig og unødvendig å skille skarpt mellom forskning og formidling. Kommunikasjonen, dialogen og formidlingen rundt kulturforskningen blir [...] en del av forskningen selv”.

⁴⁵ Passasjen i sin helhet lyder: ”Det er i møtet med noe/noen utenfor seg selv at forskningen blir satt på prøve og viser sin berettigelse. Kultur- og samfunnsforskning er nyttig ved at den gir oss som samfunn og som individer begreper å tenke med, innsikt og (konkret) kunnskap om viktige samfunnsmessige felt. Dette kan brukes til å tenke videre med, diskutere, kritisere, handle og endre”. Jeg er med andre ord noe ambivalent til KULFOs formidlingsstrategi. Som nevnt, synes jeg det som står om humanioras legitimeringsplikt er kontant og godt. Å ville tenke nytt omkring formidling er også fortjenestefull. Her har dessuten en del av KULFO-forskerne bidratt spenstig og meget aktivt. Jeg er imidlertid uenig i strategiens grunnleggende antagelse om at orientering mot samfunnsrelevans og bred formidling går friksjonsfritt i hop med det å levere forskning på høyt faglig nivå.

imot å være at våre vurderinger, også når vi forsker, vil preges av de verdiene vi har. Vi konfronteres med etiske og politiske spørsmål, også i forskningen.

Dette kunne man jo så gjort mer eller mindre ut av. I flere av publikasjonene og prosjektbeskrivelsene jeg har lest, gjør man egentlig ganske mye ut av saken. Det artikuleres etisk og/eller politisk kritikk, ofte av radikal art, av hvordan vitenskap bedrives, av rettens virkemåte, av velferdsstaten, av markedet, av det politiske styringssystemet, av trekk ved norsk kultur, av bestemte standarder for normalitet, også videre. Dette har jeg isolert sett ingen innsigelser mot. Jeg tror ikke forskningen kan være verdifri, og jeg har sans for at forskeren heiser flagg fremfor å synse i det skjulte.

Hva som imidlertid forbløffet meg under lesningen, var at verdigrunnlaget – stedet kulturforskeren kritiserer fra – så til de grader tas for gitt som rett, og ikke redegjøres for eller begrunnes noe nærmere. Det er helt greit å forfekte bestemte ideer om hvordan et demokratisk samfunn bør utformes, om hvordan et flerkulturelt samfunn kan fremmes, om hva som er rettferdig og urettferdig her i verden, om hva vi bør tolerere og ikke tolerere. Hva jeg reagerte på, var at det ikke falt flere inn at dette tross alt er spørsmål mennesker i moderne samfunn strides om. Hva jeg etter hvert kom til å savne, var med andre ord, og paradoksalt nok, en anerkjennelse av hva filosofen John Rawls kaller ”pluralismens faktum”.⁴⁶ Vi kan ikke bare gå ut i verden og forutsette at alle mener sånn cirka som oss selv om rett og galt, godt og vondt. Vi må godtgjøre våre etiske og politiske synspunkter. I hvert fall må vi det, når vi opptrer i en autoritativ rolle som forsker, når vi på statens regning forteller andre at det og det er riktig og derfor bare ”må” gjøres og tas hensyn til.

Jeg tilføyde ”paradoksalt nok” over, ettersom det i de samme tekstene kunne stå mye om at verdiene våre er relative. Hva som er gyldig i en kulturell kontekst er det ikke uten videre i en annen, het det gjerne. Kulturforskere flest er jo slik sett så til de grader bevisst pluralismens faktum. Det var dette jeg fant forunderlig; at en del i det ene øyeblikk kunne messe om at alt er relativt, mens de i det neste kunne intervenere med brask og bram på vegne av alt de bare ”visste” var rett og godt. Alt var altså likevel ikke så relativt.

Og alt er jo ikke det. Det vil si: Jeg benekter ikke pluralismens faktum, men jeg vil hevde, som Rawls, at det selv gitt dette, er mulig å begrunne noen felles normer som gyldige, på tvers. Men dette, om man skulle være enig eller uenig med meg i det, er ikke det sentrale. Poenget er at her er et problem som må diskuteres. Det ble, som nevnt, i sin tid foreslått, i

⁴⁶ Se John Rawls (1996): *Political Liberalism*. New York: Colombia University Press.

Program for kulturstudier, at kulturforskningen burde hente inn ekspertise i normative spørsmål utenfra, fra filosofi, juss og teologi. Jeg tror da også at slik ekspertise kunne bidratt interessant. Det avgjørende er imidlertid at kulturforskerne selv tar tak.

I så fall må de se at her i det hele tatt *er* et problem. Det slo meg stadig da jeg leste KULFO-publikasjonene at en del helt åpenbart ikke gjør det – av grunner som så langt ligger litt i mørke for meg. Noen må gjerne klargjøre.

Forklarende kulturforskning

Mitt neste punkt er i utgangspunktet mindre kritisk. Som nevnt, sikter mye kulturforskning mot å fortolke og forstå i lys av kultur. Det er det i og for seg lite å anføre mot. Det er av betydning å kultivere frem en kulturforskning som evner å sette kontinuitet og endring i komplekse meningsstrukturer interessant og adekvat på begrep. Jeg er enig med KULFO-planen når den understreker den forstående kulturforskningens samfunnsrelevans og kritiske potensial. Slik forskning kan bidra til å synliggjøre ting vi ikke ser og ting vi hadde glemt, og slik gjøre det enklere for oss å formulere alternativer til gjengse måter å se og gjøre ting på.⁴⁷

En annen måte å gjøre kulturforskningen samfunnsrelevant på er imidlertid å gjøre den mer forklarende. Med å forklare noe mener jeg i denne sammenheng det å identifisere forhold som kan sies å forårsake noe. Ta den såkalte norske velferdsmodellen, en modell preget av en sosialdemokratisk velferdsstat kombinert med et sentralisert lønnsforhandlingssystem og en sammenpresset lønnsstruktur.⁴⁸ Hvordan oppsto denne modellen? Hva kan forklare fremveksten av den? Dette er sentrale spørsmål i den politiske debatten og i norsk samfunnsforskning.⁴⁹ Ulike forhold trekkes frem når modellen skal forklares, men en faktor man nesten alltid nevner er ”kulturen”, man snakker, diffust og generelt og flatt, om en bestemt egalitær kultur preget av tillit. Her kunne kulturforskningen kommet inn, med rikere beskrivelser av denne kulturen, men også, ville jeg ha håpet, med

⁴⁷ I denne sammenheng *er* historiske studier sentrale. Det er greit at KULFO understreker dette. Men kan ikke det synkrone perspektivet være like viktig som det diakrone? Innsikt i historien kan gi oss et nytt blick på oss selv – men det samme kan innsikt i hvordan ”de andre” tenker og gjør, i dag. Dette siste opptar ikke minst den forstående samfunnsvitenskapen. Jeg har sagt det før: Ser vi bort fra fordelings- og forskningspolitiske hensyn, fremstår KULFOs stadige privilegering av humaniora som litt vilkårlig.

⁴⁸ For en klargjørende fremstilling, se Erling Barth, Kalle Moene og Michael Wallerstein (2003): *Likhet under press. Utfordringer for den skandinaviske fordelingsmodellen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

⁴⁹ Spørsmålene står for eksempel i sentrum i Velferdsprogrammets siste programplan og for virksomheten ved det nyopprettede Senter for fremragende forskning, ESOP (*Equality – Social Organization – Performance*) ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo.

tanker om hvordan mer presist ulike kulturelle mønstre og prosesser i det norske kan bidra til å forklare fremveksten av det norske velferds- og forhandlingssystemet.⁵⁰

En forklarende kulturforskning er imidlertid ikke bare noe å skue mot ut fra hensynet til aktualitet og samfunnsrelevans. Jeg tror simpelthen at kultur i en eller annen forstand ofte spiller inn som en forklaring på ulikt som vi mener det er betydningsfullt å forklare, uansett. Jeg hadde ønsket meg en kulturforskning med større forklaringsambisjoner.⁵¹ For jeg har etter hvert funnet ut at dagens kulturforskning slett ikke er uten forklaringsambisjoner. Underveis, når jeg leste KULFO-publikasjonene, lette jeg systematisk etter forklaringspråk- og ambisjoner. Og jeg fant en del av slikt. Mange forfatterne startet typisk opp med å ville ”forstå” eller ”fortolke” et eller annet – i tråd med KULFO-bestillingen – mens de i konklusjonen gjerne hevder å ha ”forklart” både det ene og det andre. Og veldig ofte så jeg da også i hvert fall en skisse til forklaring i teksten. Men jeg ble ofte sittende å gjette om helt sentrale spørsmål. Ta alle de såkalte diskursanalysene; det er en del av dem i KULFO-tekstene jeg har lest. I disse beskrives, ofte meget interessant, endringer i såkalte diskursive konstellasjoner innenfor for eksempel en vitenskapelig disiplin eller en samfunnsinstitusjon. Etter å ha beskrevet slike endringer konkluderer man imidlertid veldig ofte med at man med dette har forklart hvorfor de diskursive endringene skjedde. I slike tilfeller ble jeg sittende i villrede. Hva, mer nøyaktig, er det som har forklart den diskursive endringen? Man har inngående beskrevet hvordan denne endringen har artet seg, men hva er det som er sagt i og med disse beskrivelsene som forklarer endringen selv? Og hvorfor kan man si dette? Hvilke beveggrunner har man for å si at noe er forklaring på noe annet? Hvordan tenker man seg at dette har foregått? Skal diskursanalysen virkelig utfordre mer etablerte analytiske paradigmer, må den, tror jeg, ta opp og behandle slike spørsmål på en mer direkte og uttrykkelig måte.

KULFO-forskningen inneholder dessuten en del eksempler på hvordan man ikke under noen omstendighet bør utforme en vitenskapelig forklaring. For det første, selv om man

⁵⁰ Det finnes alt interessant å spinne videre på. Relevante KULFO-prosjekter i denne sammenheng er for eksempel 166035 ”Kunnskap og kultur i den øvre middelklassen i Norge, 157002 ”Gud på Sørlandet – mer venn og mindre allmektig? Religion i endring, nye forståelser av religiøse forskjeller og religiøs endring”, 165873 ”Kunnskap, mening og økonomisk orden: En historisk-antropologisk studie av produksjon, konsum og finans i Norge 1953-2004”, 166487 ”Kjønn, makt og dannelse i politiske og statlige organisasjoner. En sammenlignende studie av Norge og Frankrike”, og kanskje også 156940 ”Scripting and dissemination in mediated communication”.

⁵¹ Her er jeg på linje med KULFOs programstyre som i sitt innspill under høringsrunden før lanseringen av KULVER skriver at de ønsker seg et større fokus på ”historisering som forklaring”.

har identifisert at noe er i noen sin interesse, har man ikke av den grunn identifisert hvordan dette noe oppstår. Bristen i en slik funksjonalistisk forklaringslogikk er grundig utlagt av Jon Elster.⁵² Man må for det andre skille mellom det å finne likeartede eller analoge meningsstrukturer innenfor ulike domener og det å ha forklart noe. Det er ikke uinteressant å identifisere hva Tian Sørhaug (2006) kaller ”konvergerende diskurser”, for eksempel nyliberal retorikk i ulike sammenhenger.⁵³ Men man skal ikke tro at man isolert sett forklarer noe gjennom en slik øvelse.

Til sist: Aktørene man forsker på vil alltid ha sine grunner for å gjøre hva de gjør, og sine forklaringer på hva som skjer. Disse forklaringene er ikke nødvendigvis riktige, og det er helt legitimt om en forsker, for eksempel en kulturforsker, lanserer alternative forklaringer han eller hun mener forklarer mer av eller bedre hva som skjer. Men: Som antydning innledningsvis, mener jeg det i slike sammenhenger kan være klokt og først ta aktørenes egne forklaringer seriøst, før man viser, hvis dette kan vises, at disse ikke kan forklare noe eller bare lite, for så å til slutt lansere sine egne alternative forklaringer. En del synes å mene at man vel så greit kan gå rett til det siste. Det gjelder særlig om man analyserer grupper man mener er mektige, politikere, jurister, økonomer, statistikere, medisinere og andre vitenskapsfolk. Man mener gjerne at man har bedre forklaringer på hva disse foretar seg enn de har selv. Det kan det jo også hende at man har, bare så det er sagt. Men jeg skulle ønsket at man i større grad hadde tilstrebet å vise det.

Dristig teoretisering

KULFO-planen etterlyser ”dristig teoretisering”. La meg aller først si noen ord om hva ”dristig teoretisering” *ikke* er. Dristig teoretisering er ikke å argumentere for og mot ”postmodernismen” i vendinger alle nå har sett og lest et uendelig antall ganger. Teoretisering må ikke forfalle til en eller annen slags pliktmessig rutineøvelse som aldri bringer en noe annet sted enn der man alt var. Det er teoretisering på tomgang, teoretisering som ”pappsløyd”, som Fredrik Thue har formulert det.⁵⁴ Dristig teoretisering blir heller ikke ”bekreftet” uansett hva som faktisk måtte skje. ”Alt-henger-sammen-med-alt” og ”alt-er-veldig-komplisert-og-sammensatt-og-kontekstuellet-og-relasjonelt”-utsagn er utsagn som stort

⁵² Se for eksempel Elsters siste bok, *Explaining Social Behavior* (2007). New York: Cambridge University Press.

⁵³ Jeg fant Sørhaugs essay tankevekkende. Men hva skaper diskurskonvergen han mener å finne?

⁵⁴ I et intervju med *Forskerforum* 2/2003.

sett aldri vil vise seg feil. De er med andre ord sikkert korrekte. Men de er ikke spesielt interessante, og de er i hvert fall ikke ”dristige”.

I KULFO-planen mener man med dristig teoretisering ”generalisering og modellkonstruksjon som ikke direkte springer ut av empiriske studier”. Man mener vel med dette, går jeg ut fra, at det ikke skal tilstrebes noe en til en forhold mellom teori og empiri. På bakgrunn av empiriske studier og teori kan man formulere hypoteser man strengt tatt ikke har dekning for der og da, men som kan danne utgangspunkt for videre studier siden. Dette er knapt kontroversielt i noen kretser og bare å slutte seg til. En annen sak er at man vel bør tilstrebe, i hvert fall i forskningssammenheng, at ens teoretiske spekulasjoner, eller i hvert fall deler av dem, kan omformes til forskbare problemstillinger. Tilsynelatende spenstige prosjekter kan av og til strande nettopp her; man har noen artige og tankevekkende ideer, men så ble det liksom med det. Det kan naturligvis tenkes at man ikke ville bidra empirisk i det hele tatt, men til filosofisk diskusjon. Det er helt legitimt, men krevende.

Når det gjelder ”modellkonstruksjon”, kan dette jo bety mye forskjellig. Jeg har ikke funnet mye modellbygging i KULFO-publikasjonene om man modell mener det samme som man mener med modell innenfor for eksempel økonomi, statsvitenskap og deler av sosiologien. At det er lite av slikt, kan skyldes at de fleste kulturforskere tross alt ikke er veldig opptatt av å lete etter det generelle. Det er definitivt en draging innenfor kulturforskningen mot å fokusere på ”kompleksitet” og ”forskjellighet” fremfor på hva som måtte være av generelle trekk; vi ser det også i KULFO-planen, selv om det altså i denne ene formuleringen etterlyses ”generalisering og modellkonstruksjon”.

Uansett mener man trolig noe annet med ”modellkonstruksjon” i en kulturforskningssammenheng enn hva som er gjengs innenfor for eksempel statsvitenskap. En mulighet er at man tenker ”modellkonstruksjon” i betydningen begreps- og typologitviking, det Liv Hausken i en av sine tekster skildrer som ”teori som tenkning”. Slik teoretisering må under enhver omstendighet stå sentralt innenfor en i overveiende grad fortolkende kulturforskning, og den krever ”dristighet”, kunne vi si, men også dannelse. Det kan være verdt å understreke. KULFO-forskningen inneholder flere i denne forstand tenkende tekster, fra Nils Giljes artikkel om ”annerledeslandet Ascona” til Peter Larsens og Sigrid Liens fotohistorie, fra Eva Reme om Bergensiana til Birger Solheim om litteratur og glemsel. Det beste med dette oppdraget har vært å lese slike tekster.

Dokumenter

Et skråblikk på norsk kulturforskning. Prosjektbeskrivelse. Norges forskningsråd.

Formidling i Program for kulturforskning: Kulturforskningens forhold til sine omgivelser – en strategi. Norges forskningsråd.

Innspill til nytt humanistisk program for kulturforskning. Norges forskningsråd.

KULFOs virkningshistorie på prosjektnivå – tilbakemeldinger fra prosjektlederne. Norges forskningsråd.

Kulturell verdsetting. Program for kulturforskning 2008-2012. Programplan. Norges forskningsråd.

Kulturforskning 2003-2007. Programplan. Norges forskningsråd.

Kunnskapsbehov i kulturektoren. En utredning om forskning og forskningsformidling på kulturfeltet (2003). Norges forskningsråd.

Populærvitenskapelige oppsummeringer. Program for kulturforskning – KULFO. Norges forskningsråd.

Program for kulturforskning – KULFO. Oversikt over publikasjoner og annen formidling fra forskningsprosjektene. Norges forskningsråd.

Program for kulturforskning – KULFO. Prosjektsammendrag. Norges forskningsråd.

Program for kulturforskning 2008-2012. Skisse til programplan. Norges forskningsråd.

Program for kulturstudier 1997-2002. Programnotat. Norges forskningsråd.

Programplan for velferdsforskning 2004-2008. Norges forskningsråd.

Prosjektkatalog. Program for kulturforskning – KULFO. Norges forskningsråd.

Årsrapport 2005, Program for kulturforskning – KULFO. Norges forskningsråd.

Årsrapport 2006, Program for kulturforskning – KULFO. Norges forskningsråd.

Utvalgte vitenskapelige publikasjoner fra prosjektene finansiert under KULFO

Akman, Haci (2007): "Fra synagogen til museet. Jødisk diaspora i London". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.

Benum, Edgeir (2007): "Making Research Count: Norway and the OECD Connection 1965-1980", *Minerva*, 45, s. 365-387.

Benum, Edgeir (2007): "Et nytt forskningspolitisk regime? – Grunnforskningen, OECD og Norge 1965-1972", *Historisk tidsskrift*, nr. 4, s. 552-574.

Børdahl, Vibeke (2005): "'Storytellers' Scripts in the *Yangzhou pinghua* Tradition", *Acta Orientalia*, nr. 66, s. 277-296.

Børdahl, Vibeke (2007): "A Drum Tale on *Wu Song Fights the Tiger*", *CHINOPERL Papers*, nr. 27, s. 61-106.

Dahl, Thomas: "The 'normalization' of European Medicine". Upublisert notat.

Dahl, Thomas (2004): "Den rene diagnosen og den gamle terapien: medisinsk praksis og medisinske fortolkningsregimer anno 1840", *Historisk tidsskrift*, 83, nr. 4, s. 613-632.

Ekeland, Bjørn Christer (2004): "Dekonstruksjon, rett og rettferdighet. Om Jacques Derridas rettferdighetsbegrep og eksempelet Josef K.", *Retfærd. Nordisk juridisk tidsskrift*, 105, s. 52-65.

Enebakk, Vidar (2007): "The Three Merton Thesis", *Journal of Classical Sociology*, 7, nr. 2, s. 221-238.

Fetveit, Arild (2007): "Convergence by means of globalized remediation". I: *Digital Aesthetics and Communication*, Arild Fetveit og Gitte Stald (red.). Northern Lights. Film and Media Studies Yearbook, 5. London: Intellect Books.

Frykman, Jonas (2007): "To graver. Om monumenter, politisering og kulturelle paranteser". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.

Gilje, Nils (2007): "Ascona – annerledeslandet ved Lago Maggiore. En studie av alternativkulturen på begynnelsen av 1900-tallet". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.

Grande, Jan (2006): "Medisinske biografier: Kunnskap, objekter og mennesker". *Arbeidsnotat 01/06*, s. 1-15. Senter for teknologi og samfunn. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Hagelund, Anniken (2006): "'But they are Norwegians!' Taking about culture at school", *Ethnography and Education*, 2, nr. 1, s. 127-143.

Hasund, Ingrid Kristine og Ida Hydle (2005): "Strafferettens dom sammenliknet med konfliktrådets avtale – en antropologisk og lingvistisk studie". I: *Studier av dommen. Konferanserapport*, Bjørn C. Ekeland, Ingrid Lundeborg og Svein Atle Skålevåg (red.), s. 17-48. Bergen: Rokkansenteret.

Hasund, Ingrid Kristine (2007): "Mibi og Mobo – en kampanje for en bedre verden!". Upublisert notat.

Hasund, Ingrid Kristine og Ida Hydle (2007): *Ansikt til ansikt: konfliktrådsmedling mellom gjerningsperson og offer i voldssaker*.

Hausken, Liv (2004): "The Materiality of Mediated Communication. Introductions and reconfigurations". Upublisert notat.

Hausken, Liv (2007a): "The materiality of mediation – the immateriality of photography". Upublisert notat.

Hausken, Liv (2007b): "X-rays on photography". Upublisert notat.

Hausken, Liv (2007c): "Media Aesthetics Perspectives". Upublisert notat.

Hausken, Liv (2008): "Billedbehandling og troverdighet". I: *Digitale dilemmaer. Nye medieformer, nye utfordringer*, Gunn Enli og Eli Skogerbø (red.). Oslo: Gyldendal.

Helle, Idar (2006): "Det siste store forsøket. Arbeiderkampene og '68-tiåret i Vest-Europa", *Arr*, nr. 2-3, s. 43-50.

Henriksen, Jan-Olav (2005): "Changing Conditions of Change: Progress Report about a Research Project in Norway", *Journal of Contemporary Religion*, 20, nr. 3, 373-380.

Henriksen, Jan-Olav og Pål Repstad (2005): *Tro i sør. Sosiologiske og teologiske blikk på sørlandsk religion*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hoel, Aud Sissel (2005): "Fotografisk mening og makt: en fremstillingsfilosofisk kritikk av postmodernistisk fototeori", *Norsk medietidsskrift*, nr. 4, s. 287-308.

Hope, Kristin Lofthus: "Stem Cells Expectations – to Materialize Hope and Faith?". Upublisert notat.

Hydle, Ida (2006): "An anthropological contribution to Peace and Conflict Resolution Studies", *Journal of Contemporary Justice Review*, 9, nr. 3, s. 257-267.

Johannessen, Lene (2005): "The lonely figure. Memory of exile in Ana Menéndez's 'In Cuba I Was a German Shepherd'", *Journal of Postcolonial Writing*, 41, nr. 1, s. 54-68.

Johannessen, Lene (2006): "Remembering America". I: *Postcolonial Dislocations: Travel, History, and the Ironies of Narrative*, Charles I. Armstrong og Øyunn Hestetun (red.). Oslo: Novus forlag.

- Krogstad, Anne og Aagoth Storvik (2006): "Seductive Heroes and Ordinary Human Beings: Charismatic Political Leadership in France and Norway". I: *Comparative Studies of Social and Political Elites*, Fredrik Engelstad og Trygve Gulbrandsen (red.). New York: Elsevier.
- Krogstad, Anne (2007): "En bok, en blog og en blondine. Personlig politisk lederskap i nye medier", *Sosiologisk tidsskrift*, nr. 3, s. 195-225.
- Larsen, Peter og Sigrid Lien (2007): *Norsk fotohistorie. Frå daguerreotypi til digitalisering*. Oslo: Samlaget.
- Lien, Sigrid (2005): "The Wild Duck and Other Stories. The Discourse of Photography in Nineteenth Century Norway", *Konsthistorisk Tidsskrift*, 72, nr. 2, s. 82-95.
- Lien, Sigrid (2006): "Fotografi som estetisk objekt og historisk dokument: Andreas Larsen Dahls fotografier av norske innvandrere i Wisconsin". Upublisert notat.
- Lundeberg, Ingrid og Svein Atle Skålevåg (2004): "Rettsleg uskuld. Korleis dei sakkunnige i rettsspelet utfordrar demokratiske grenser", *Syn og Segn*, nr. 4, s. 27-33.
- Lundeberg, Ingrid (2005): "De urettmessig mindreverdige. Dommen om skoletaperen Morten". I: *Studier av dommen. Konferanserapport*, Bjørn C. Ekeland, Ingrid Lundeberg og Svein Atle Skålevåg (red.), s. 79-110. Bergen: Rokkansenteret.
- Myrvang, Christine (2006): "God, sann og konform motmakt", *Arr*, nr. 2-3, s. 31-42.
- Nydal, Knut Arild (2007): *Sosialmoralisk engasjement og politisk aktivisme. Framveksten av en antirasistisk bevegelse i Norge 1975-1988*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.
- Reme, Eva (2007): "Bergensiania. Komposisjoner av en by". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Repstad, Pål (2005a): "Fra forskjellsreligion til humanitetsreligion? En introduksjon". I: *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, Repstad, Pål og Jan-Olav Henriksen (red.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Repstad, Pål (2005b): "Noen hovedlinjer og ettertanker". I: *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, Repstad, Pål og Jan-Olav Henriksen (red.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Sakslind, Rune (2007): "Kunnskap og klasseanalyse". I: *Arbeid, kunnskap og sosial ulikhet*, Johs. Hjellbrekke, Ole Johnny Olsen og Rune Sakslind (red.), s. 221-256. Bergen: Unipub.
- Selberg, Torunn (2007a): "Mennesker og steder. Innledning". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Selberg, Torunn (2007b): "Fortelling, festival og sted". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Skarpenes, Ove (2007): "Den 'legitime kulturens' moralske forankring", *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr. 4, s. 531-558.

Skålevåg, Svein Atle (2005): "Å dømme og bedømme. Dommeren, legen og det morderiske sinnet i historien". I: *Studier av dommen. Konferanserapport*, Bjørn C. Ekeland, Ingrid Lundeberg og Svein Atle Skålevåg (red.), s. 147-164. Bergen: Rokkansenteret.

Skålevåg, Svein Atle (2006): "The Matter of Forensic Psychiatry: A Historical Enquiry", *Medical History*, 50, nr. 1, s. 49-68.

Solheim, Birger (2008): "Litteraturens kamp mot systematisert glemsel". I: *Terminal Øst – totalitære og posttotalitære diskurser*, Ingunn Lunde og Susanna Witt (red.). Oslo: Spartacus/Scandinavian Academic Press.

Sæther, Susanne Ø. (2007): "Film/video, materialitet og virkelighetseffekt. *American Beauty* som mediumsrefleksjon". I: *Følelser for film*, Ove Solum og Ola Erstad (red.). Oslo: Gyldendal.

Sørhaug, Tian (2006): "Gull, arbeid og galskap. Om normalitet og modernitet". I: *Normalitet*, Thomas Hylland Eriksen og Jan-Kåre Breivik (red.), s. 275-316. Oslo: Universitetsforlaget.

Ytreberg, Espen (2006): "Premeditations of performance in recent live television: A scripting approach to media production studies", *European Journal of Cultural Studies*, vol. 9, nr. 4, s. 421-440.

Ytreberg, Espen (2008): "Om det planlagt spontane", *Norsk medietidsskrift*, nr. 1, s. 22-37.

Ågotnes, Hans Jakob (2007): "Lokalmuseet i det lokale landskapet. Fortidsformidling i Hordaland gjennom hundre år". I: *Kulturelle landskap. Sted, fortelling og materiell kultur*, Torunn Selberg og Nils Gilje (red.). Bergen: Fagbokforlaget.

Om publikasjonen

Rapporten er skrevet av forsker Cathrine Holst på oppdrag fra programstyret for kulturforskning.

Publikasjonen kan bestilles på
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Norges forskningsråd
Stensberggata 26
Postboks 2700 St. Hanshaugen
NO-0131 Oslo

Telefon +47 22 03 70 00
Telefaks +47 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Utgiver:
© Norges forskningsråd
Program for kulturforskning – KULFO
www.forskningsradet.no/kulfo

Omslagsdesign: Design et cetera AS

November 2008

ISBN 978-82-12-02597-4 (trykk)
ISBN 978-82-12-02598-1 (pdf)